

"גם אשה שעובדת עלולה להיות נתונה לאלימות כלכלית"

מה עושים כשבן זוג מחליט להעלים כספים מהחשבון המשותף או לחסום את כרטיס האשראי של אשתו בניסיון להפעיל עליה לחץ בסכסוך גירושיים? אלימות כלכלית מצד בני זוג אינה רווחת רק בקרב נשים התלויות בבעליהן מבחינה כלכלית, אלא גם בקרב כאלה שיוצאות לעבוד ולעיתים מרוויחות יותר מבני זוגן • איך ניתן למנוע את התופעה ובאילו כלים משפטיים ניתן להשתמש נגד הצד האלים?

מאת נורית רוט

איש עסקים ריוע ועשיר היה נשוי

במשך שנים רבות לאשה עקרת בית. כשהאשה נזקקה לכסף, היא הייתה משוטטת מושכת כסף מהחשבון המשותף בפי רצונה. לפני כשנה וחצי עלו יחסיו בני הזוג על שרטון ובואו הבעל הפסיק להפקיד כספים לחשבון המשותף וביטל ביטחונות שהיו לבנק, כך שבשלב מסוים הבנק לא אישר לאשה למשוך כספים מהחשבון.

האשה פנתה לבית המשפט לענייני משפחה בבקשה לפסיקת מזונות, והקבע כי על הבעל להשיב את המצב לקדמותו ללא דיווח: "כבר הבעתי את רעתי כי אמברגו כלכלי אינו חמור פחות מאלומות מילוליות, לפעמים פגיעתו קשה אף יותר", כתב השופט אריאל כן־ארי בהחלטתו מילוי 2010 (תמ"ש 12-09-31675).

אלימות כלכלית היא תופעה שמתרחשת על פי רוב כשהארז מבני הזוג שולט על הנכסים הכספיים של התא המשפחתי, בעוד שבן הזוג השני, בדרך כלל האשה, תלוי בו כלכלית באופן כמעט מוחלט. במקרים כאלה יכול בן הזוג לשלוט להחליט ביום וללעמוד את הצד השני במצב של ירידה ורסטיית ברמת החיים, עד כדי פגיעה במהלך החיים התקין. נקטה בפעולה חיצונית כזו, נחשבת להפעלת אלימות כלכלית.

במרבית המקרים מדובר בבעל שהוא איש עסקים מוביל, בעל חברות, כספים ונכסים, והאשה, שכלל אינה מעורבת בעסקים, היא בדרך כלל שכירה שמקבלת שכר נמוך, או עקרת בית. במשך כל שנות הנישואים היא סומכת עליו שיראג לה כלכלית ואכן, כל זמן שהנישואים ממשיכים אין כל בעיה: הבעל מפקיד לחשבון סכומי כסף גבוהים, האשה מושכת כספים על פי רצונה, והיא ברמת חיים גבוהה.

הבעיה מתחילה ברגע שפורץ משבר בין בני הזוג. כדי להפעיל לחץ על האשה במסגרת הלחץ הגירושיים, נוקט הבעל פעולות שעלולות להשאיר את האשה וילדיה ללא יכולת תפקוד

כנס נשים ועסקים

של מגזין TheMarker

יום ג' 8.3.2011 אולם סמולארש, אוניברסיטת תל אביב

כלכלית. באמצעות שלושה מומחים לדיני משפחה, ביקשנו להבין מהו תופעת האלימות הכלכלית, עד כמה היא נפוצה ואיך ניתן להתמודד עמה.

"אשה צריכה לפתוח חשבון בנק נפרד"

עו"ד רות ריינולדס אומרת כי "אלימות כלכלית באה לידי ביטוי לא רק בשליטה על תזרים המזומנים המשפחתי, אלא גם בהברחת כספים וריקון התא הכלכלי המשפחתי. הרבר נעשה על ידי העברת כספים לבני משפחה, פתיחת חשבונות בנק סודיים בישראל ובח"ל, רישום רכוש משפחתי על שם בני משפחה ועוד קומבינות כספיות שמטרתן לזרות ערפל על מצבת הנכסים האמיתית של הצדדים".
לרברי ריינולדס, "בראש ובראשונה יש צורך להבין כי מדובר באלימות כלכלית. יש נשים שבמשך שנים חיות תחת שליטה כלכלית מוחלטת, לא תמיד מודעות לכך שניתן לשנות סדרי בראשית, ויש בידיון את הזכות לחזור מלהיות נתונות לשליטה כלכלית מצד הבעל. בצד המודעות לתופעה, יש לקבל כלים להתנהלות פיננסית עצמאית. אשה המבקשת לצאת משליטתו הכלכלית המוחלטת של הבעל צריכה לדעת לנהל חשבון בנק, להחזיק כרטיס אשראי, להבין את הפעולות הכלכליות שהבעל מבצע, להבין באילו מניות או אפיקי חיסכון מושקע כספם המשותף, ולדעת לנתב את הוצאות הדרושות לה בלי צורך באישורו.

"בנוסף, אשה שהייתה נתונה לאלימות כלכלית במשך שנים, צריכה עזרה מבחוץ על מנת לצאת ממעגל האלימות. היכולת להעזר ולפתוח חשבון בנק נפרד ולקחת שליטה על מקורות הכנסה שלה, היא בדרך כלל תוצאה של טיפול ממושך, המקנה לאשה את הכלים להגיד 'לא' לשליטה הכלכלית בה ולפתח עצמאות משלה. לרברי ריינולדס, "מניעה מראש של אלימות כלכלית קשורה בהכרח ליכולת להציב גבולות. אשה שצריכה לתת לבעלה דין וחשבון על כל שורה בכרטיס האשראי שלה, או שכלל אינה יכולה

להחזיק בכרטיס אשראי משלה, צריכה לפתוח באופן מיידי חשבון בנק נפרד ולהעביר לשם את משכורתה (במידה שהיא עובדת). בכך היא תישל שליטה על מקורותיה הכספיים".

האם התופעה של אלימות כלכלית קיימת גם במקרים אחרים שאינם כספיים גירושין? "אלימות כלכלית נפוצה בעיקר בין בני זוג, אך קיימים מקרים של אלימות כלכלית גם נגד הורים קשישים, שאינם מסוגלים לדאוג לענייניהם ועוזרים בילדיהם", אומרת ריינולדס. "במקרים מסוימים, משתלט אחד הילדים על ההורה, מוציא ממנו כספים בטענות שוא, מסית אותו נגד ילדיו האחרים ואף משפיע עליו להעביר לו חלק מרכושו, בעודו בחיים, או לערוך צוואה לטובתו. התלות של אותו הורה בילדו נהפכת מוחלטת, וסחיטת כספים במסווה של עזרה והאגה היא בפירוש אלימות כלכלית".

"התופעה רווחת בכל המגזרים"

עו"ד רועי סרדי סבור כי "פרופיל האשה שנתונה לאלימות כלכלית מתאר רמות ממועמד סוציאקונומי נמוך בדרך כלל, שאינה יכולה לייצר לעצמה מקורות הכנסה עצמאיים מספקים. ברגע שאשה יכולה לייצר לעצמה מקורות הכנסה עצמאיים, היא תהיה מוגנת יחסית מפני אלימות כלכלית".

לרבריו, נשים שחברו להיות עקרות בית, השופות לאלימות כלכלית ברמה הגבוהה ביותר. עם זאת, אומר סרדי, "בהחלט יש מצבים בהם האשה עובדת ומשתכרת סכום כביר, שעשוי אפילו להיחשב גבוה עבור מפרנס משני, אולם הבעל משתכר סכומים גבוהים פי כמה, באופן שרמת החיים מנתנת נתינת האשה תלויה לחלוטין בכספיה שמעביר הבעל.
"כששני בני הזוג מרוויחים משכורת ממוצעת ומפרנסים יחד את התא המשפחתי, במיעוט אין מקרים של אלימות כלכלית. אשה שעובדת ויש לה קריירה, נתונה פחות מבחינה פסיכולוגית לאלימות של הבעל, לאור העובדה שנוצר אצלה ביטחון

אלימות כלכלית - מה עושים?

התנהלות פיננסית עצמאית: כדאי לנהל חשבון בנק נפרד, להחזיק כרטיס אשראי, ולברר באילו מניות או אפיקי חיסכון מושקע כספכם המשותף

פנייה לבית המשפט: כשמומלע לחץ כלכלי במסגרת סכסוך או הלחץ גירושיים יש לפנות לבית המשפט בתביעת מזונות, ובבקשה דחופה למזונות זמניים

הוצאת צו הרחקה: במקרים קיצוניים של אלימות כלכלית ייתכן שניתן לקבל צו להרחקת בן הזוג מהבית

מעקב אחר מסמכים פיננסיים: יש לצלם את המסמכים הנמצאים בבית הקשורים לחשבונות ולזכויות שרשומים על שם בן הזוג, לפני שהם יועלמו

הבטחת זכות חתימה: יש להוציא הוראה שתתנה משיכה מהחשבון בקבלת שתי חתימות

והחל לקבל התקפי זעם בכל פעם שסבר שהיא הוציאה הוצאה מיותרת. בשלב מסוים, לאור שהחל להפעיל גם טרור כלפי בתם בת ה-15. פנתה האשה להליכים משפטיים.

מקרה אחר שבו טיפלה ריינולדס היא של אשה שהתגירה ועלתה לישראל בעקבות האהבה. היא ובעלה הישראלי עשו חיל מבחינה מקצועית והרוויחו משכורות הוות של כ-20 אלף שקל בחודש. רחף השוויון

בהכנסותיהם, היתה נתונה האשה לשליטתם הכלכלית המוחלטת של הבעל ושל בני משפחתו, שכן הבעל נתן להם נתינות לחשבון המשותף של בני הזוג.

הבעל נהג לעקוב אחר הוצאות של האשה וביקש דין וחשבון על כל הוצאה. בשלב מסוים החליטה האשה לפתח את עצמה ונרשמה ללימודי טיס, אך הבעל הורעק על הוצאה וניסה למנוע זאת ממנה. האשה פנתה לייצוץ משפטי, שבקצבות הוגשה תביעת מזונות, משמורת ורכוש. כיום נמצאים בני הזוג בהליך גירושיים וביתיים האשה מפקידה את משכורתה בחשבון נפרד על שמה.

אלימות כלכלית גם נלפי גברים

ריינולדס מוסיפה כי "כשם שאלימות כלכלית יכולה להיות מופנית כלפי נשים הלשות, היא יכולה להיות מופנית גם כלפי גברים". היא מספרת כי במקרה שבו טיפלה, נהגה האשה, שלא

עו"ד רועי סרדי: "נעניי בית המשפט לענייני משפחה, הפעלת אלימות כלכלית על ידי הצד החזק במערכת הזוגית היא התנהגות פסולה וחסרת תום לב"

עו"ד רות דיין
וולפונר: "מניעה
של אלימות
כלכלית קשורה
ביכולת להציב
גבולות. אשה
שצריכה לתת דין
וחשבון על
ההוצאות שלה,
צריכה לפתוח
באופן מיידי חשבון
בנק ופרד"

כיצד מותיחים לתופעה בתי המשפט לענייני משפחה? סירי: "בעיני בית המשפט לענייני משפחה, הפעלת אלימות כלכלית על ידי הצד החזק כלכלית במערכת הזוגית היא התנהגות פסולה. בית המשפט יראה התנהגות של גבר שאינו נותן מוזנות לאשתו ולילדיו, כדי להכניעם לתכתיביו, כהתנהגות חסרת תום לב". לרבריו, כשבית המשפט פוסק מוזנות, הוא מתחשב בניסיונות מצד בן הזוג החזק כלכלית לבצע "הנק כלכלי" של זוגתו, ומנסה לפסוק מוזנות זמניים על פי רמת החיים שנהגה בפועל, ולא על פי הצרכים ההכרחיים בלבד. בפסק דין שניתן בבית המשפט לענייני משפחה (תמ"ש 21360/00 הורחק גבר מהבית לאחר שסירב להעביר לאשתו כספים לצורך תשלומים שוטפים, כמו רכישת מזון ותשלומים שוטפים של הילדים הקטינים. בית המשפט פסק שדאגות כלכליות עלולות להביא למצוקה פסיכולוגית, וכי התנהלות שכזו מצד הבעל היא משום התעללות המצדיקה את הרחקת בן הזוג מהבית.

גישור אינו פיתרון

האם אשה שאינה רוצה לפנות לבית משפט יכולה להיעזר בהליכים כמו גישור או בוררות?

סירי: "לטעמי, היכולת לפתור מצב של אלימות כלכלית באמצעות גישור אינה גבוהה, שכן הבעל יתנה בדרך כלל את חידוש העברות הכספיים על ידו בהשגת הסכם כולל עם האשה, שבמסגרתו ינסה לכפות עליה את תכתיביו. יש לזכור כי בעל המפעיל אלימות כלכלית הוא בדרך כלל אדם שמבחינה פסיכולוגית לא יסכים להיעתר להנחיות המגשר, שאינן בעלות תוקף מחייב כמו ההלטת שופט".

עם זאת, מציין סירי, ייתכנו מצבים חריגים שבהם המגשר הוא אדם שנבחר על ידי הבעל והוא עשוי להצלח לשכנע את הבעל להקל על האשה מבחינה כלכלית בתמורה לווייתורים משפטיים.

דיין וולפונר מסכימה: "במקרים של אלימות כלכלית, קשה מאוד להגיע להסדרים באמצעות גישור. תיקים כאלה מגיעים להכרעות שיפוטיות".

איור: מיריה זלצין

דיבון ממליץ לאשה שמוזה כי הבעל מתחיל להפעיל עליה סנקציות כלכליות לצלם את כל המסמכים שנמצאים בבית הקשורים לחשבונות ולזכויות שרשומים על שם הבעל. "מסמכים אלה יועלמו במהירות עם פרוץ הסכסוך ואז יהיה קשה מאוד להשיגם", אומר דיבון. בנוסף, אם קיים חשש שהבעל יעלים כספים, הוא ממליץ לאשה, ככל שהדבר אפשרי, לתת הוראה שלפיה לא תאושר משיכה בחשבון הבנק אלא בשתי חתימות בלבד. "יש להביא בחשבון שפעולה כזו משתקת למעשה את הפעילות בחשבון, אבל גם מונעת הברחות והעלמות".

מבחינה כלכלית בסיום הנישואין, ופועל יוצא מכך הוא כי במשא ומתן לקראת הגירושין ובהליכים המשפטיים שבין בני הזוג, מפרוץ הסכסוך ועד הגירושין עצמם, מן הראוי כי כל אחד מבני הזוג יימצא באותו מצב כלכלי, פחות או יותר". עם זאת, מסייג דיבון את דבריו ואומר כי אף שבקשה למוזנות זמניים היא הליך מהיר יחסית, גם הליך זה עלול לקחת זמן. בעיה נוספת היא שבית המשפט לא תמיד יכול לדעת מדי באמת יכולתו הכלכלית של הבעל ומה רמת החיים של בני הזוג, ובמקרים רבים פוסק סכומים נמוכים מאלה שהאשה היורשת הורגלו להם.

הוא לפנות לבית המשפט בתביעת מוזנות, ובבקשה רחופה לפסיקת מוזנות זמניים". בהקשר זה, מציין דיבון, בתי המשפט הכירו בחשיבות האיוון הכלכלי בין בני הזוג במהלך הליך גירושם. בפסק דין מאוגוסט 2006 (ירושלים 1081/05), כתב השופט המחוזי משה דרורי כי "כשמדובר בפער כלכלי משמעותי בין בעל לבין אשה, יש חשש כי איפסיקת מוזנות זמניים בשיעור הולם, תיצור פערי כוחות בין בני הזוג בעת המשא ומתן לגירושין ובעת ההליכים המשפטיים ביניהם. "אני חושב כי יש להשתרל, עד כמה שניתן, להביא את בני הזוג למצב פחות או יותר שוויוני

עבדה במשך כל שנות הנישואין, למשוך אלפי שקלים מדי חודש במוזנות מחשבונם המשותף שלה ושל בעלה, שאליו הוזרמה משכורתו של הבעל. האשה הפקידה את הכספים שמשכה בחשבון שנשא את שם גנוריה. בנוסף, היה רשום על שמה חשבון בנק בארה"ב שבו הפקיד הבעל יותר מ-150 אלף דולר. עם פרידתם הגישה האשה שורה של תביעות רכושיות נגד הבעל, תוך התכשפות מוחלטת לכספים המופקדים בארה"ב ולריקון כספי הקופה המשפחתית. מה יכולה אשה שהוזה אלימות כלכלית על רקע משבר זוגי או הליך גירושין לעשות? עו"ד דיבון: "הפיתרון הראשון

עו"ד עדו דיבון:
"דווקא נשים
מהמעמד הבורגני
חשוכות מאוד
לאלימות כלכלית.
הבעיה קיימת
במיוחד כשמדובר
בעל עם אמצעים,
והאשה היא עקרת
בית שמגלה בבתי
קפה"